

MEMORANDUM

PROVINCIE :: UTRECHT

DATUM 5-10-2021
AAN Provinciale Staten
VAN Gedeputeerde Staten
DOORKIESNUMMER
ONDERWERP Reactie GS op advies commissie m.e.r. over het planMER Ontwerp provinciaal Programma Wonen en werken 2021

Op 21 september 2021 heeft de Commissie m.e.r. haar [toetsingsadvies](#) uitgebracht over het planMER behorende bij het [Ontwerp provinciaal Programma Wonen en werken 2021](#).

In deze notitie wordt ingegaan op de wijze waarop de wij met het advies zijn omgegaan. In de onderstaande tabel worden puntsgewijs de adviezen van de commissie genoemd. Bij elk punt wordt de reactie van GS weergegeven. Daarbij is ook aangegeven op welke punten de tekst van het definitieve planMER is aangepast en zo ja, wat de essentie van de wijziging is.

	Advies Commissie	Toelichting	Reactie van GS en eventuele aanvulling van het planMER
1	Goed leesbaar MER en zeer belangrijke tips voor beperkten milieuaspecten	Het MER is goed leesbaar en het geeft in de regio-en gebiedsanalyses tips die in de ogen van Commissie zeer belangrijk zijn voor het beperken van milieuaspecten in vervolgbesluiten.	Wij nemen dit voor kennisgeving aan en zijn hier verheugd over.
2	Milieueffecten op het totale realisatiedeel wordt gemist.	<p><i>Op aantal punten ontbreekt essentiële informatie voor het volwaardig meewegen van het milieubelang.</i></p> <p>Het MER toetst voor het totale volume van woon- en werklocaties (het realisatiedeel) alleen de provinciale ambities. De milieueffecten van het realisatiedeel zijn niet in beeld gebracht, terwijl deze effecten op veel locaties aanzienlijk kunnen zijn.</p> <p>Het MER beschrijft dat over die locaties al eerder besloten is, maar benoemt niet in welke trajecten en in hoeverre het milieubelang daarbij is meegewogen. Daardoor is onduidelijk welke milieugevolgen het realisatiedeel van het Programma heeft.</p>	<p>De impact van het nieuwe beleid voor wonen en werken (inclusief nieuwe methodiek en basisprincipes voor verstedelijking) is op hoofdlijnen al aan de orde geweest in het planMER bij de Omgevingsvisie (2020). De commissie m.e.r. heeft een positief advies uitgebracht over de planMER bij de Omgevingsvisie en – Interim Omgevingsverordening.</p> <p>Voor zover wij kunnen overzien hebben we alle erkende milieuproblemen in dit planMER bij het Programma Wonen en werken meegewogen, passend bij het abstractieniveau.</p> <p>Het planMER voor het Programma Wonen en werken sluit aan bij het abstractieniveau van het provinciaal Programma. De meeste binnenstedelijke plannen zijn kleine inbreidingsplannen. Er is vrijheid voor gemeenten om inbreidingsplannen toe te voegen, mits het geldende Rijksbeleid in acht worden genomen (waaronder de Ladder voor duurzame verstedelijking) en mits het uiteindelijke bestemmingsplan of omgevingsplan past in het provinciaal beleid. Er is dan ook bewust de keuze gemaakt om - anders dan bij de uitbreidingslocaties - geen uitputtende lijst van inbreidingsplannen op te nemen in het provinciaal programma zelf,</p>

			<p>maar alleen de totalen per gemeente en per regio. Het is praktisch niet uitvoerbaar en in onze ogen ook niet nodig én niet gewenst om als provincie voor alle binnenstedelijke locaties gebiedsanalyses uit te voeren. Daarom is gekozen voor regionale effectanalyses en specifieke gebiedsanalyses voor nieuwe, niet eerder afgewogen uitbreidingslocaties (van meer dan 50 woningen en minimaal 1,5 hectare bedrijfsruimte per uitleglocatie). In de regionale effectanalyses (hoofdstuk 5 van het MER) wordt, op een zeker abstractieniveau, ook ingegaan op de effecten van binnenstedelijk bouwen op het groen binnen en buiten de stad.</p> <p>Voor de bepaling van 'binnenstedelijk' hanteren we de aanduiding stedelijk gebied zoals opgenomen in de Interim - Omgevingsverordening. Deze gebiedsaanduiding valt nagenoeg samen met het bestaande fysiek bebouwde gebied, aangevuld met een beperkt aantal beoogde bouwlocaties waarover besluitvorming grotendeels is afgerond. Deze werkwijze is ten opzichte van de PRS/PRV niet veranderd. Binnenstedelijke locaties kunnen in het kader van het MER worden gezien als een autonome ontwikkeling, die immers ook al op grond van het 'oude' beleid mogelijk was. Dat neemt niet weg dat ook binnenstedelijke plannen door ons ons beoordeeld zullen worden op basis van provinciaal beleid.</p> <p>Op dit moment werken wij voor de regio's Foodvalley en Amersfoort aan lange termijn verstedelijkingsstrategieën (voor de U16 is 'Utrecht Nabij' al in de Omgevingsvisie zelf opgenomen). Daarbij worden verschillende scenario's breed integraal beoordeeld, ook op aspecten als energie, klimaatbestendigheid, duurzaamheid / circulariteit. Dit geeft deels invulling aan de vraag van de Commissie m.e.r. naar een integrale beoordeling van milieuaspecten.</p> <p>Het planproces van het eerste programma en de rol van het planMER hierin (o.a. voor welke nieuwe locaties een gebiedsanalyse wordt uitgevoerd) wordt voor de volgende cyclus van het programma geëvalueerd door de provincie.</p> <p>Aanvulling op het MER:</p> <ul style="list-style-type: none"> - In paragraaf 4.3 van het MER is de positie van binnenstedelijke locaties en de provinciale betrokkenheid daarbij verduidelijkt. - In paragraaf 4.3 van het MER is bij de overzichten van welke uitbreidingslocaties onderdeel uitmaken van de referentiesituatie en in welk traject
--	--	--	---

			daarover is besloten (PRS/PRV, zie tabel 4.7 en 4.8 van het planMER) een toelichting opgenomen in hoeverre het milieubelang daarin is meegewogen.
3	Integraal afweging om ambities op de aangewezen woon- en werklocaties te combineren ontbreekt.	Het MER moet via een integrale afweging bekijken hoe de provinciale ambities, zoals voor groen, klimaatadaptatie, energie en bereikbaarheid, te combineren zijn met gebruik van de ruimte voor woningen en bedrijventerreinen. Anders bestaat het risico dat vooral buiten de woon- en werklocaties gezocht gaat worden naar ruimte voor die andere ambities.	<p>In het voortraject, heeft op locatieniveau een afweging op de aangewezen woon- en werklocaties met de regio's en gemeenten al deels plaatsgevonden. In paragraaf 3.8 van het MER is dit kort beschreven. Op basis van de regionale programma's en in overleg met de regio's en gemeenten hebben wij op basis van een integrale afweging keuzes gemaakt welke nieuwe uitleglocaties in het eerste programma zijn opgenomen. Hierbij is gekeken naar provinciaal beleid en belangen en regels in de Interim verordening. Sommige locaties bleken op voorhand niet kansrijk, bijvoorbeeld doordat het extra autoverkeer van en naar deze locatie tot te grote mobiliteitsproblemen zou leiden of dat de ontwikkeling tot een grote aantasting van landschappelijke / cultuurhistorische waarden zou leiden. In het MER is daarnaast aangegeven dat voor de in de Omgevingsvisie aangemerkte prioritaire locaties nog nader onderzoek en investeringen noodzakelijk is. Via andere trajecten (zoals de lange termijn verstedelijkingsstrategieën) en via andere programma's werkt de provincie daar samen met haar partners aan.</p> <p>De gemeenten zijn bekend met de provinciale ambities en provinciaal beleid ten aanzien van groen, klimaatadaptatie, energie en bereikbaarheid. Gebleken is dat gemeenten voor een groot deel deze ambities ook delen en betrekken bij hun planvorming.</p> <p>De ambities uit de Omgevingsvisie en de regels uit de Interim Omgevingsverordening tezamen vormen reeds de kwalitatieve uitgangspunten voor de nieuwe woon- en werklocaties. Het planMER beveelt daarbovenop diverse maatregelen per uitleglocatie aan ten gunste van het behalen van de provinciale ambities. Die liggen juist ook vaak op het gebied van energie, groen, klimaatadaptatie en bereikbaarheid. Daarmee is er juist geen sprake van afwenteling op andere gebieden van deze opgaven, maar zijn zij juist integraal onderdeel van de ontwikkeling van de woon- of werklocatie. Wij brengen deze maatregelen onder de aandacht bij de gemeenten. De gemeenten zijn verantwoordelijk om de ontwikkellocaties uit te werken in bestemmingsplannen / omgevingsplannen. De provincie beoordeelt het bestemmingsplan / omgevingsplan op basis van het provinciaal omgevingsbeleid, in het bijzonder de Interim-Omgevingsverordening. Daarbij maakt de provincie gebruik van de</p>

			<p>resultaten van de gebiedsanalyses van dit planMER.</p> <p>Aanvulling op het MER: In paragraaf 3.8 van het MER is nader beschreven hoe het proces van de integrale afweging van locaties heeft plaatsgevonden.</p>
4	<p>Alternatieven hadden moeten worden onderzocht</p>	<p>Vanwege de onzekerheid over het halen van ambities had het MER alternatieven moeten onderzoeken, zodat deze mee kunnen wegen bij het besluit van Gedeputeerde Staten. Dit kunnen de verschillende (sturings)instrumenten van de provincie om de ambities te halen zijn, of locatiealternatieven. Ook een andere verhouding tussen binnenstedelijk en buitenstedelijk bouwen kan kansrijker zijn voor het halen van de zeven ambities uit de visie. Deze alternatievenvergelijking horen in het MER bij het Programma thuis, omdat dit het laatste moment is dat provincie een keuze tussen locaties kan maken. Mogelijk zijn op gemeentelijk of ambtelijk niveau wel andere mogelijkheden overwogen, maar dat is in dit MER niet opgenomen.</p>	<p>De Commissie geeft aan dat alternatieven hadden moeten worden onderzocht, bijvoorbeeld alternatieve (sturings)instrumenten, locatiealternatieven of een andere verhouding binnenstedelijk – buitenstedelijk.</p> <p>Qua sturingsinstrumenten heeft de provincie een breed pallet aan mogelijkheden. De keuzes hierin zijn al voor een aanzienlijk deel gemaakt in de Omgevingsvisie en Interim Omgevingsverordening en worden niet opnieuw gemaakt in dit programma.</p> <p>In de Omgevingsvisie zijn de basisprincipes voor verstedelijking vastgelegd, met de nadruk op het benutten van binnenstedelijke ontwikkelingen. In combinatie met de bandbreedte in het door PS vastgestelde Kader voor regionale programmering én de regels in de Interim Omgevingsverordening is de speelruimte voor verstedelijkingslocaties vastgelegd. Onderzoek naar andere verhoudingen binnen- en buitenstedelijk bouwen hebben dan ook geen meerwaarde en sluiten niet aan bij de gekozen werkwijze bij regionale programmering.</p> <p>In paragraaf 3.9 van het planMER is uiteengezet waarom het onderzoeken van alternatieve locaties niet voor de hand ligt. Het realisatiedeel van het eerste programma bevat met name reeds eerder vastgestelde, maar nog te realiseren locaties, veel binnenstedelijke locaties en een aantal kleinere uitleglocaties voor wonen en werken. De focus ligt op plannen voor de periode tot 2030. Vele keuzes voor dit eerste programma zijn dus reeds gemaakt. Bijvoorbeeld in de provinciale Omgevingsvisie, in regionale gebiedsuitwerkingen of visies en voor een groot deel al eerder door gemeenten zelf afgewogen in eigen trajecten. Visies en plannen waarover deels ook al besluitvorming heeft plaatsgevonden, zoals een gemeentelijke Omgevingsvisie. Het traject van de gemeente Woerden voor extra locaties voor bedrijventerreinen (schuifruimte) is hiervan een goed voorbeeld. Hierbij zijn verschillende mogelijke locaties integraal beoordeeld. Het heeft dan ook geen meerwaarde om in dit planMER bij het eerste programma reeds gemaakte strategische keuzes met alternatieven af te wegen.</p>

			<p>Het proces is bottom-up ingericht (in de geest van de Omgevingswet) met de uitnodiging aan regio's en gemeenten om nieuwe uitleglocaties voor te dragen. De provincie heeft vervolgens deze locaties integraal afgewogen voordat deze in het programma met bijbehorend MER zijn opgenomen. Dit uitgebreide voortraject (waaronder ook de hieraan voorafgaande visies, uitwerkingen en plannen) kan worden gezien als een alternatievenvergelijking van uitbreidingslocaties zien. In het MER opnieuw een proces starten met een alternatievenvergelijking door de provincie heeft geen meerwaarde.</p> <p>Het heeft alleen meerwaarde om alternatieven af te wegen als er meer locaties dan nodig zijn voor het realiseren van het programma. De Commissie m.e.r benoemt dit punt ook in haar advies op detailniveau en reikwijdte en haar toetsingsadvies. Wel adviseert ze dit in het MER nader te beargumenteren.</p> <p>In artikel 7.7 van de Wet milieubeheer staat inderdaad dat in het planMER de 'redelijkerwijs in beschouwing te nemen' alternatieven moeten worden beschreven. Het aantal alternatieven is overigens niet aan wettelijke eisen gebonden. Er zijn voor dit eerste programma geen redelijkerwijs te beschouwen alternatieven aan te duiden, anders dan het planvoornemen: de beoogde woon- en werklocaties die in het eerste programma. Van belang is bij het ontbreken van alternatieven in het planMER het doorlopen proces van de totstandkoming van het planvoornemen te beschrijven met de keuzes die zijn gemaakt. Dit is weergegeven in hoofdstuk 3 van het planMER.</p> <p>Aanvulling op het MER: In paragraaf 3.9 van het MER is de onderbouwing waarom geen alternatievenvergelijking heeft plaatsgevonden uitgebreid met bovenstaande toelichting.</p>
5	<p>De positieve milieueffecten zijn niet per locatie in beeld gebracht of erg algemeen. Daardoor is sturen op maatregelen onduidelijk.</p>	<p>De positieve milieueffecten van maatregelen en de noodzaak voor het treffen daarvan hadden per locatie in beeld gebracht moeten worden. Voor veel milieuaspecten, zoals gezondheid en landschap, zijn de maatregelen voor de drie regio's erg algemeen. Daardoor is onzeker in hoeverre per locatie milieueffecten beperkt moeten worden.</p> <p>De borging van de maatregelen in de verdere besluitvorming is bovendien onbekend, terwijl het MER nu juist inzicht had moeten</p>	<p>Via de regioanalyses hebben wij de effecten op regionaal niveau in beeld gebracht, op een wijze die past bij het abstractieniveau van dit programma. Daarnaast hebben we voor alle nieuw opgenomen uitbreidingslocaties de effecten uitvoerig in beeld gebracht in de gebiedsanalyses.</p> <p>Zoals eerder aangegeven is de verdere uitwerking van de locaties zeer bepalend voor de vraag welke concretere maatregelen nodig zijn om eventuele effecten te mitigeren en welke maatregel noodzakelijk is en welke 'nice-to-have'. De gebiedsanalyse is een vorm van haalbaarheidstoets om daarop mede te beoordelen of de locatie kansrijk is</p>

		<p>geven in welke maatregelen noodzakelijk en welke 'nice-to-have' zijn. Zonder die analyse ontbreekt inzicht in de milieugevolgen.</p>	<p>om in het programma op te nemen. De aandachtspunten in de gebiedsanalyses zijn behulpzaam bij de verdere planvorming. Deze planuitwerking is primair een gemeentelijke verantwoordelijkheid.</p> <p>Deze planuitwerking moet passen in het provinciale omgevingsbeleid, in het bijzonder de Interim - Omgevingsverordening. De Interim - Omgevingsverordening bevat de provinciale instructieregels voor de fysieke leefomgeving, waaronder alle milieuaspecten. De mogelijke maatregelen op locatieniveau zoals opgenomen in het planMER kunnen door de gemeenten worden benut om te voldoen aan het provinciale omgevingsbeleid en om de kwaliteit van de planuitwerking verder te verhogen. Bij de beoordeling van de nog op te stellen bestemmingsplannen / omgevingsplannen zal ook gebruik worden gemaakt van de resultaten van de gebiedsanalyses van dit planMER.</p>
6	<p>Een inschatting van de maatregelen voor beperken van stikstof in de gebruiksfase ontbreekt.</p>	<p>In het MER ontbreekt een inschatting van het effect van mogelijke maatregelen om de stikstofneerslag in de gebruiksfase op beschermde natuurgebieden te beperken. Daardoor ontbreekt de vereiste zekerheid vanuit de Wet natuurbescherming dat beschermde natuur niet aangetast wordt. Dit is bovendien een punt van zorg omdat het MER niet duidelijk maakt of de stikstofeffecten al bij eerdere besluitvorming zijn meegenomen.</p>	<p>In z'n algemeenheid past het abstractieniveau van de passende beoordeling met de indicatieve stikstofberekeningen bij het abstractieniveau van dit programma. De passende beoordeling heeft dan ook het karakter van een risico-analyse waarbij een stoplichtmethode is uitgevoerd, conform het advies van de Commissie m.e.r. De planuitwerking van de locaties moet veelal nog starten. Bij het bestemmingsplan dienen detailberekeningen en beoordelingen te worden uitgevoerd. Dan kan het effect van de te treffen maatregelen pas goed zichtbaar worden gemaakt. Uit de nu uitgevoerde berekeningen in het planMER blijkt dat bij een aantal locaties effecten kunnen gaan optreden, dus het is nu aan de gemeente om dit bij de planvorming mee te nemen en deze effecten te voorkomen. De berekening voor De Geer en Alexanderkwartier is aangepast op basis van het aantal woningen zoals opgenomen in het programma.</p> <p>Mitigerende maatregelen: In paragraaf 6.4 van het planMER en hoofdstuk 5 van de passende beoordeling is gesteld dat er voldoende (mitigerende) maatregelen mogelijk zijn om het programma uitvoerbaar te maken. Maar dat de uitvoerbaarheid van de beleidsuitgangspunten, en daarmee het Programma Wonen en werken, mede bepaald wordt door:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De verdere uitwerking van de programma's en de concretisering van de plannen; - De bereidheid van ontwikkelaars\bedrijven om hun plannen aan te passen en te investeren in bepaalde technieken die leiden tot stikstofreductie;

			<ul style="list-style-type: none"> - De beschikbaarheid van voldoende ontwikkelingsruimte voor ontwikkelingen die kunnen leiden tot een toename van de emissie van stikstofdioxiden en/of ammoniak; - De wijze waarop het regelen van de recreatiedruk vorm krijgt in relatie tot de afstand tot de verstoring gevoelige Natura 2000-gebieden. <p>Wij zullen bij de verdere planuitwerking van de locaties toetsen of deze plannen uitvoerbaar zijn in lijn met de generieke regelgeving ten aanzien van Wet natuurbescherming waarvan de provincie het bevoegd gezag is.</p> <p>Aanvulling op het MER:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De stikstofberekeningen voor De Geer en Alexanderkwartier zijn aangepast naar de gewijzigde woningaantallen en verwerkt in de betreffende gebiedsanalyses, de passende beoordeling en paragraaf 5.4 van het planMER. - Voor de locaties met de grotere berekende toenames is kwalitatief beoordeeld met welke mitigerende maatregelen de effecten kunnen worden beperkt. Dit is verwerkt in de passende beoordeling en paragraaf 5.4 van het planMER.
7	Onderbouwing positieve verkeerseffecten niet navolgbaar	Het MER geeft ook geen navolgbare onderbouwing van de (licht) positieve verkeerseffecten van de veertien nieuwe uitleglocaties en van maatregelen die die positieve effecten kunnen realiseren.	<p>We nemen het advies ter harte.</p> <p>Aanvulling op het MER:</p> <ul style="list-style-type: none"> - De mobiliteitseffecten per gebiedsanalyse, in het bijzonder de gebiedsanalyse van de werklocatie Voortuin 2 in Woerden, zijn nogmaals beoordeeld en nader toegelicht onder welke condities deze locaties aan de mobiliteitstransitie kunnen bijdragen en dat dat zeker niet het geval is als er alleen een autoweg naar een locatie wordt aangelegd of beschikbaar is (en geen OV). De resultaten worden verwerkt in de gebiedsanalyses en paragraaf 6.2 en 6.3 van het MER.
8	Stikstof neerslag in bouwfase niet in beeld gebracht	De stikstofneerslag op beschermde natuurgebieden tijdens de bouwfase is overigens ook niet in beeld gebracht. Het MER beschrijft geen maatregelen om die effecten te beperken, zoals de inzet van elektrisch materieel. Het in beeld brengen van deze effecten en mitigerende maatregelen is een aandachtspunt voor de milieueffectrapporten bij bestemmingsplannen.	<p>Wij nemen het advies ter harte om dit punt onder de aandacht te brengen bij de gemeenten.</p> <p>Een korte beschouwing van stikstofeffecten tijdens de realisatiefase en suggesties voor het beperken van deze tijdelijke effecten is opgenomen in paragraaf 4.9 van de passende beoordeling.</p>

Gelet op bovenstaande punten adviseert de commissie m.e.r. om in het planMER voorafgaand aan de besluitvorming de volgende zaken toe te voegen:

	Advies Commissie	Toelichting	Aanvulling MER
1	Toevoegen overzicht alle onderdelen realisatiedeel met status MER	Over wanneer over welke locaties in het realisatiedeel besloten is, in hoeverre de ambities van de Omgevingsvisie in die locaties doorwerken, in hoeverre het milieubelang in eerdere besluiten is meegewogen en in hoeverre de resultaten van die milieufweging nog actueel zijn. Daarna moet per locatie geconcludeerd worden of die tot de referentiesituatie mag behoren. Als een locatie niet tot de referentiesituatie behoort, dan moeten de milieueffecten – inclusief zo nodig de effecten op Natura 2000-gebieden - daarvan in beeld gebracht worden;	<ul style="list-style-type: none"> - In paragraaf 4.3 van het MER is de passage omtrent de binnenstedelijke locaties opgenomen en is daarmee de status verduidelijkt van binnenstedelijke locaties. - In paragraaf 4.3 van het MER zijn bij de overzichten van welke uitbreidingslocaties onderdeel uitmaken van de referentiesituatie en in welk traject daarover is besloten (PRS/PRV, zie tabel 4.7 en 4.8 van het planMER) een toelichting opgenomen in hoeverre het milieubelang daarin is meegewogen.
2	Mate waarin groen, klimaatadaptie energie en bereikbaarheid te integreren zijn	Biedt inzicht in de mate waarin de provinciale ambities, zoals voor groen, klimaatadaptie, energie en bereikbaarheid, te combineren zijn met zuinig gebruik van de ruimte en dus te integreren zijn in de aangewezen locaties voor wonen en werken;	In paragraaf 3.8 van het MER is met voorbeelden weergegeven hoe het proces van de integrale afweging van locaties heeft plaatsgevonden. Bijvoorbeeld, een locatie is afgefallen, omdat deze tot mobiliteitsknelpunten (congestie) leidt. <i>Aanvullend merken we op dat ook het aanstaande Convenant Duurzaam Bouwen hierbij een nuttige rol kan vervullen.</i>
3	Alternatiefvergelijkingen toe te voegen	Op welke mogelijke locaties en via welke vormen van sturing de aantallen woningen en hectaren bedrijventerrein het beste gerealiseerd kunnen worden om rekening te houden met de provinciale ambities (via alternatievenvergelijkingen)	In paragraaf 3.9 van het MER is de onderbouwing waarom geen alternatievenvergelijking heeft plaatsgevonden uitgebreid met bovenstaande toelichting.
4	Concretiseer mitigerende maatregelen	Biedt meer inzicht in de noodzaak en effectiviteit van locatiespecifieke mitigerende maatregelen	Zie reactie hierboven
5	Geef inschatting effectiviteit mitigerende maatregelen stikstofdepositie	Een kwalitatieve inschatting van de effectiviteit van beschikbare mitigerende maatregelen voor het beperken van stikstofdepositie	<ul style="list-style-type: none"> - De stikstofberekeningen voor De Geer III en Alexanderkwartier zijn aangepast naar de gewijzigde woningaantallen en verwerkt in de betreffende gebiedsanalyses, de passende beoordeling en paragraaf 5.4 van het planMER. - Voor de locaties met de grotere berekende toenames is kwalitatief beoordeeld met welke mitigerende maatregelen de effecten kunnen worden beperkt. Dit is verwerkt in de passende beoordeling en paragraaf 5.4 van het planMER.

6	Verken de haalbaarheid ADC toets als maatregelen onvoldoende zijn	Verkenning van de haalbaarheid van een ADC-toets als blijkt dat de maatregelen onvoldoende effectief zijn	Dit is alleen nodig als we inschatten dat met mitigerende maatregelen het saldo niet afneemt naar 0 mol N/ha/jaar. Daarnaast is dit naar ons inziens ook een stap voor nadere uitwerking door de gemeente. Overigens vallen de stikstofeffecten van woonlocatie De Geer III met de nieuwe berekening lager uit. Daarnaast is de kwalitatieve onderbouwing van de mitigerende maatregelen voor Remmerden versterkt.
7	Onderbouw de verkeerseffecten beter	Een nadere onderbouwing van de (licht) positieve verkeerseffecten van de nieuwe uitleglocaties.	We hebben deze mobiliteitseffecten per gebiedsanalyse, in het bijzonder de gebiedsanalyse van de werklocatie Voortuin 2 in Woerden, nogmaals beoordeeld en nader toegelicht onder welke condities deze locaties aan de mobiliteitstransitie kunnen bijdragen en dat dat zeker niet het geval is als er alleen een autoweg naar een locatie wordt aangelegd of beschikbaar is (en geen OV). De resultaten zijn verwerkt in de gebiedsanalyses en paragraaf 6.2 en 6.3 van het MER.
8	Geef de maatregelen aan die alsnog kunnen leiden tot positieve verkeerseffecten	Bij het ontbreken van positieve effecten maatregelen aangeven die ertoe leiden dat de verkeerseffecten alsnog positief kunnen worden.	Zie antwoord hierboven.

Overige aspecten

	Advies Commissie	Toelichting	Aanvulling MER
1	Nader inzicht in habitattypen/soorten met een ongunstig of kwetsbaar huidig voorkomen of een negatieve trend van de staat van instandhouding.	De Commissie merkt verder op dat de Passende beoordeling meerwaarde zou hebben als het de habitattypen/soorten met een ongunstig of kwetsbaar huidig voorkomen of een negatieve trend van de staat van instandhouding expliciet bij de conclusies zou betrekken. Dan zou de risicobeheersing meer focus leggen op habitattypen en soorten	We brengen dit punt onder de aandacht bij de gemeenten, om – indien er bij de verdere uitwerking sprake is van een stikstoftoename – de habitattypen/ soorten met een ongunstig of kwetsbaar huidig voorkomen of een negatieve trend van staat van instandhouding te betrekken.